

1. Майнова шкода, завдана неправомірними рішеннями, діями чи бездіяльністю особистим немайновим правам фізичної або юридичної особи, а також шкода, завдана майну фізичної або юридичної особи, відшкодовується в повному обсязі особою, яка її завдала.
2. Особа, яка завдала шкоди, звільняється від її відшкодування, якщо вона доведе, що шкоди завдано не з її вини.
3. Шкода, завдана каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю фізичної особи внаслідок непереборної сили, відшкодовується у випадках, встановлених законом.
4. Шкода, завдана правомірними діями, відшкодовується у випадках, встановлених цим Кодексом та іншим законом.

---

Коментована стаття встановлює загальні правила відшкодування завданої особі недоговірної шкоди. Ці правила отримали назву "Загальний (генеральний) делікт" та застосовуються до будь-яких випадків завдання шкоди. Загальною підставою застосування до правовідносин із завдання шкоди коментованої статті є відсутність договірних відносин між боржником (завдавачем шкоди) та кредитором (потерпілим). Разом з тим деліктне зобов'язання може виникнути і між особами, що перебувають в договірних відносинах, однак завдана шкода не має бути пов'язана з порушенням договірного зобов'язання. І лише у випадках, прямо передбачених законом, за правилами Глави 82 ЦК відшкодовується також шкода, завдана порушенням договірного зобов'язання (відшкодування шкоди, завданої внаслідок недоліків товарів, робіт (послуг) (§ 3 Глави 82); відповідальність перевізника за договором перевезення за шкоду, завдану каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю пасажира (ст. 928 ЦК) тощо). Загальне правило коментованої статті встановлює, що будь-яка майнова шкода, завдана неправомірними рішеннями, діями чи бездіяльністю особистим немайновим правам або майну фізичної або юридичної особи, відшкодовується особою, яка її завдала, в повному обсязі. Якщо мають місце спеціальні підстави, що надають можливість застосовувати до правовідносин положення інших статей § 1 Глави 82 ЦК, треба застосовувати спеціальні норми. В противному випадку відшкодування шкоди відбуватиметься за правилами коментованої статті. Отже для відшкодування шкоди за правилами ст. 1166 ЦК необхідно довести такі факти: а) Неправомірність поведінки особи. Неправомірною можна вважати будь-яку поведінку, внаслідок якої завдано шкоду, якщо завдавач шкоди не був уповноважений на такі дії. б) Наявність шкоди. Під шкодою слід розуміти втрату або пошкодження майна потерпілого та (або) позбавлення його особистого нематеріального права (життя, здоров'я тощо). У відносинах, що розглядаються, шкода - це не тільки обов'язкова умова, але і міра відповідальності, оскільки за загальним правилом статті, що коментується, завдана шкода відшкодовується в повному обсязі (мова йдеться про реальну шкоду та упущену вигоду - див. коментар до ст. 22 ЦК України). в) Причинний зв'язок між протиправною поведінкою та шкодою є обов'язковою умовою відповідальності та виражається в тому, що шкода має виступати об'єктивним наслідком поведінки завдавача шкоди. г) Вина завдавача шкоди, за виключенням випадків, коли в силу прямої вказівки закону обов'язок відшкодування завданої шкоди покладається на відповідальну особу незалежно від вини. Наявність всіх вищезазначених умов є обов'язковим для прийняття судом рішення про відшкодування завданої шкоди (Ухвала Верховного Суду України (судова колегія з цивільних справ) від 21.12.2005 р.) Суб'єктом відшкодування шкоди відповідно до коментованої статті є особа, яка її завдала. При цьому судова практика визначає, що заподіювач шкоди може і не бути власником майна, діяльністю якого заподіяна шкода (Ухвала Верховного Суду України від 18 лютого 2004 року).

Частина 2 коментованої статті встановлює презумпцію вини завдавача шкоди, що означає, що особа, яка завдала шкоду, буде вважатися винною, якщо вона сама не доведе відсутність своєї вини

(у зв'язку із наявністю вини іншої особи або у зв'язку із дією об'єктивних обставин). Частина 3 статті, що коментується, встановлює загальне положення про відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю фізичної особи внаслідок непереборної сили. За загальним правилом, непереборна сила, тобто надзвичайна та невідворотна за даних умов подія (див. коментар до ст. 263 ЦК) є підставою звільнення особи від відповідальності за завдання шкоди. Проте у випадках, передбачених законом, шкода, завдана каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю фізичної особи внаслідок непереборної сили, відшкодовується. До таких випадків можна віднести передбачену ст. 36 Повітряного кодексу України відповідальність експлуатантів повітряних суден за завдання шкоди членам екіпажу, в тому числі за шкоду, що виникла внаслідок непереборної сили. Оскільки протиправність поведінки завдавача шкоди є однією із підстав відповідальності, шкода, завдана правомірними діями за загальним правилом не відшкодовується. Відшкодування шкоди, завданої правомірними діями допускається у випадках, встановлених ЦК України та іншим законом (частина 4 статті, що коментується). Прикладами таких норм є стаття 1170 ЦК, відповідно до якої в разі прийняття закону, що припиняє право власності на певне майно, шкода, завдана власнику цього майна, відшкодовується державою в повному обсязі, а також стаття 1171 ЦК України, відповідно до якої шкода, завдана особі у зв'язку з вчиненням дій, спрямованих на усунення небезпеки, що загрожувала цивільним правам чи інтересам іншої фізичної або юридичної особи, якщо цю небезпеку за даних умов не можна було усунути іншими засобами (крайня необхідність), відшкодовується особою, що її завдала.